

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ОТБАСЫЛЫҚ РӨЛДЕРДІҢ АСИНХРОНДЫ МОДЕРНИЗАЦИЯСЫ: ГЕНДЕРЛІК НОРМАЛАР МЕН КҮНДЕЛІКТІ ТӘЖІРИБЕЛЕР

А.Б. Иманқұл ^{*1} , Э.О. Столярова² , Ж.С. Аубакирова³

¹ «Қазақстандық қоғамдық даму институты» КеАҚ, Астана, Қазақстан

^{2,3} «Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті» КЕАҚ, Өскемен, Қазақстан

E-mail: ^{1*} a.imankul@kipd.kz, ² eleonora193967@gmail.com,
³ zhaaubakirova@edu.ektu.kz

Аңдатпа. Мақала Қазақстан отбасындағы нормативтік гендерлік көзқарастар мен нақты рөлдік практика арасындағы алшақтықты әлеуметтанулық талдауға арналған. Теориялық негіз гендерді күнделікті қайта жаңғыртылатын практика (doing gender) ретінде түсінуге және үй еңбегінің «екінші ауысымы» тұжырымдамасына сүйенеді. Жұмыстың эмпириялық негізін үш зерттеудің дерегі құрады: «Қазақстан отбасылары», N=3 000; «Қазақстанның әртүрлі саласындағы гендерлік стереотиптер», N=2 400; «Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі қазақстандық отбасы», N=802. Үш зерттеудің деректерін кросс-кестелеу (cross-tabulation) әдісі негізінде талдай отырып, авторлар отбасындағы билік, көшбасшылық туралы түсініктер мен тұрмыстық үй еңбегін нақты бөлу патриархалдық үлгіні қайта жаңғыртатыны, ал жарияланатын құндылықтар мен үй шаруасына қатысты нормативтік күтулер эгалитарлық идеалға ұмтылатыны анықтады. Көзқарастардағы алшақтық ең алдымен респонденттің жасына емес, жынысына қарай байқалады. Ерлер отбасының басшысы сол үйдің ер азаматы (жолдасы) болуы керек деп әйелдерге қарағанда шамамен екі есе жиі санайды, сондай-ақ басшы рөлін ерлер жақсырақ атқарады деген пікірмен жиі келіседі. Үш зерттеуді салыстыру Қазақстандағы отбасы институтының жаңғыруын асинхронды процесс ретінде сипаттауға мүмкіндік береді – мұнда декларациялардың өзгеруі практикалардың өзгеруінен ілгері жүреді және басқа постсоциалистік және батыстық емес қоғамдардағы өзгерістермен салыстырмалы ұқсас.

Негізгі ұғымдар: отбасы, гендерлік стереотиптер, отбасылық рөлдер, отбасындағы билік, үй еңбегін бөлу, гендерлік теңдік, отбасы институтының жаңғыруы, патриархалдық билік, Қазақстан.

Түсті: 22.07.2026; Жөнделді: 07.08.2026; Мақұлданды: 28.09.2026; Онлайн қолжетімді: 30.09.2026

*хат-хабар авторы

Кіріспе. Қазақстанда отбасы институтының жаңғыруы қайшылықты және өзара параллельді үрдістер аясында жүріп жатыр. Бір жағынан, Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі отбасылық және гендерлік саясат тұжырымдамасында және әйелдер мен отбасын қолдаудың мемлекеттік шаралар жүйесінде бекітілген гендерлік теңдікті жақтайтын мәлімдемелердің саны артып келеді. Екінші жағынан, күнделікті практика деңгейінде дәстүрлі рөлдік сценарийлердің тұрақты қайта жаңғыртылуы сақталып отыр. Отбасы әлеуметтануында бұл алшақтық гендерлік ассиметрия ұғымы арқылы сипатталады – формалды түрде жарияланатын теңқұқықтылық нормалары мен үй шаруашылығы ішіндегі билік, ресурстар және еңбекті нақты бөлу арасындағы сәйкессіздік. Осы жұмыстың мақсаты – отбасылық рөлдер мен гендерлік нормалар арасындағы алшақтық әлеуметтік дифференциацияның қай осі (жынысы, жасы немесе неке статусы) бойынша неғұрлым айқын көрінетінін және мәлімделетін нормалар мен сипатталатын практиканың жалпы қаншалықты сәйкес келетінін анықтау.

Зерттеудің теориялық негізі. Зерттеудің концептуалдық өзегін К. Уэст пен Д. Зиммерманың интеракционистік тұжырымдамасы құрайды. Авторлар гендерлік тұлғаның тұрақты сипаты ретінде емес, күнделікті өзара әрекеттесуде, оның ішінде әлеуметтанулық сауалнама сұрақтарына жауап беру барысында да қайта жаңғыртылатын, қайталанып отыратын практика – «гендерді құрастыру» (doing gender) ретінде қарастыруды ұсынды (West & Zimmerman, 1987). Осы тұжырымдама аясында респонденттің отбасындағы билік немесе ерлер мен әйелдердің көшбасшылық қасиеттері туралы жауабы бейтарап пікірді белгілеу ретінде емес, өз гендерлік санаты алдындағы есеп беру актісі ретінде түсіндіріледі. Мәселен, ерлер мен әйелдер өз жынысынан күтілетін норма нұсқаларын қайта жаңғыртуға бейім. Бұл логика төменде анықталатын негізгі заңдылықты жақсы түсіндіреді, гендерлік көзқарастар ең алдымен жауап берушінің жасына емес, дәл өз жынысына қарай алшақтайды, себебі жас мұндай санаттық жауапкершілікті қалыптастырмайды.

Отбасында шешім қабылдау туралы деректерге неғұрлым дәл интерпретация жасауға мүмкіндік беретін тұжырымдамалық құралдың бірі – К. Гатрелл енгізген ситуативті билік (situational power) және қазіргі Польша материалында К. Сувада егжей-тегжейлі әзірлеген дәрменсіздендіруші билік (disempowering power) арасындағы айырмашылықты пайымдау (Suwada, 2022). Ситуативті билік практикалық ресурсқа, атап айтқанда, баланың күнделікті қажеттіліктерін білуге, тұрмыстық тәртіп пен балалармен өткізілетін уақытты бақылауға сүйенеді және әдетте ананың қолында болады. Әкенің дәрменсіздендіруші билігі анағұрлым жасырын түрде көрініс табады және оған отбасы басшысы статусынан ресми түрде бас тартпастан, күтім жасауға қатысты өзіне ұнамайтын міндеттерді орындаудан жалтаруға мүмкіндік береді. К. Сувада Польша мысалында биліктің осы екі түрінің де гендерлік бейтарап заңнама аясында «өмір сүре алатынын» және тиімді қызмет ететінін көрсетеді. Ата-ана демалысына құқық ресми түрде ата-аналар арасында тең бөлінген, алайда оны нақты пайдаланатындар арасында әкелердің үлесі жылдар бойы бір пайыздан аспайды, себебі демалыс қоғамда әкенің дербес құқығы емес, ананың демалысының жалғасы ретінде қабылданады (Suwada, 2022). Бұл модельдің тек гендерлік нормалардың ықпалымен ғана емес, экономикалық ынталандырулардың әсерімен де қалыптасатынын ескеру қажет. Еңбекақыдағы тұрақты гендерлік алшақтық жағдайында бала күтіміне байланысты демалысқа ананың шығуы көбінесе отбасы үшін қаржылық тұрғыдан ең ұтымды шешім, себебі оның табысының уақытша болмауы отбасының жиынтық кірісіне азырақ әсер етеді. Мәселен, Халықаралық еңбек ұйымының соңғы бағалауларына сәйкес, жалдамалы жұмыспен қамтылған әйелдердің орташа табысы ерлерге қарағанда шамамен 20%-ға төмен. Халықаралық еңбек ұйымы бұл алшақтықтың тек еңбекақы деңгейіндегі айырмашылықтармен ғана емес, сонымен қатар ақы төленбейтін күтім еңбегінің әйелдерге пропорционалды емес жүктелуімен, мансаптағы үзілістердің жиірек болуымен, толық емес жұмыспен қамтылудың жоғары деңгейімен және әйелдердің еңбекақысы төмен экономикалық салаларда шоғырлануымен түсіндірілетінін атап көрсетеді (International Labour Organization, 2026). Қазақстан да бұл үрдістен тыс емес. Қазақстан Республикасы Ұлттық статистика бюросының деректеріне сәйкес, 2024 жылы әйелдердің орташа айлық номиналды жалақысы 344,5 мың теңгені, ал ерлердікі 468,9 мың теңгені құрады, бұл еңбекақыдағы гендерлік алшақтықтың 26,5%-ға жеткенін көрсетеді (Ұлттық статистика бюросы, 2025).

Сәйкесінше, осы экономикалық логиканың өзі – қалыптасқан гендерлік еңбек бөлінісінің құрылымдық салдары. Әйелдердің ақы төленбейтін үй шаруасы мен күтім еңбегіне пропорционалды емес деңгейде тартылуы олардың кәсіби мобильділігіне, мансаптық ілгерілеуіне және адами капиталды жинақтауына

ұзақ мерзімді институционалдық шектеулер қалыптастырып, нәтижесінде еңбек нарығындағы гендерлік стартификацияның және еңбекақыдағы гендерлік алшақтықтың ұдайы өндірілуіне ықпал етеді. Осы тұрғыдан алғанда, ата-ана демалысының гендерлік тең бөлінбеуі бір мезгілде еңбек нарығында қалыптасқан құрылымдық теңсіздіктің салдары әрі оларды отбасы институты арқылы қайта өндіретін әлеуметтік механизм ретінде қарастырылуы мүмкін.

Бұл тұжырымдар төменде қарастырылатын қазақстандық отбасындағы шешім қабылдау үлгілерін интерпретациялаудың аналитикалық негізін қалыптастырады. Отбасылық мәселелерді бірлесіп талқылауға декларативті дайындық тұрмыстық еңбекті ұйымдастыру мен күнделікті күтім практикасына қатысты нақты басқару функциялары мен жауапкершіліктің әйелдердің мойнында сақталуын жоққа шығармайды. Өз кезегінде, ер адамның шешімді талқылаусыз жеке қабылдауы әкенің күнделікті күтім тәжірибесінен институционалдық тұрғыдан алшақтауына мүмкіндік бере отырып, оның отбасы басшысы ретіндегі символдық мәртебесін сақтап қалатын дәрменсіздендіруші биліктің (disempowering power) көрінісі ретінде түсіндірілуі мүмкін. Бұл жағдайда билік ресурсы міндеттерді өз мойнына алу арқылы емес, керісінше, күнделікті күтім еңбегінен шеттетілу мүмкіндігі арқылы жүзеге асады.

Үй еңбегінің нақты бөлінуін талдау үшін А. Хокшильд ұсынған «екінші ауысым» (second shift) тұжырымдамасы қолданылады. Батыс қоғамдарында әйелдердің еңбек нарығына жаппай шығуы ерлі-зайыптылар арасында үй еңбегінің соған сәйкес қайта бөлінуімен қатар жүрмеді, себебі ақылы жұмыспен қамту әйелдің бұрынғы тұрмыстық міндеттер көлемін алмастырмай, оған үстеме болып қосылады (Hochschild & Machung, 1989). Егер doing gender тұжырымдамасы ұстанымдардағы айырмашылықтардың неге жынысқа қарай топтасатынын түсіндірсе, ал билік түрлерін ажырату отбасындағы шешім қабылдау тетігін ашып көрсетсе, онда «екінші ауысым» тұжырымдамасы төменде талданатын өзге сипаттағы алшақтықты, атап айтқанда міндеттердің нақты бөліну тәжірибесі мен нормативтік ұстанымдар арасындағы сәйкессіздікті сипаттайды. Бұл жағдайда жария түрде қолдау табатын эгалитарлық идеал тұрмыстық еңбектің нақты қайта бөлінуімен расталмайды.

Отбасындағы билік мәселесін түсіндірудің неғұрлым жалпы тарихи-институционалдық негізін М. Вебердің дәстүрлі үстемдіктің бір түрі ретінде қарастырылатын патриархалдық билік ұғымы құрайды. Оның легитимділігі құзіреттілікке немесе тараптардың өзара келісіміне емес, ежелден қалыптасқан тәртіптердің сакралдылығына сенімге негізделеді (Weber, 1978). Бұл категория зерттеуде дербес түсіндіру тетігі ретінде емес, «отбасы басшысы» ұғымының неге бүгінгі күнге дейін мәдени маңызын сақтап, сауалнамадағы мәнді көрсеткіштердің бірі болып қала беретінін түсіндіретін теориялық негіз ретінде қолданылады.

Гендерлік ұстанымдарды әртүрлі уақыт кезеңдерінде және әртүрлі зерттеу құралдары арқылы алынған деректер негізінде салыстырудың өзіндік әдіснамалық мәселелері бар. В. Ломацци мен Д. Зеддиг гендерлік рөлдерге қатысты сұрақтардың тұжырымдалуы бір елдің өзінде зерттеу толқындары арасында да мазмұндық эквиваленттіліктің толық сақталуына кепілдік бермейтінін көрсетеді. Сондықтан шағын айырмашылықтарды түсіндіруде сақтық таныту қажет, ал керісінше, жүйелі түрде қайталанып отыратын ірі алшақтықтар анағұрлым нәтижелер ретінде қарастырылуы тиіс (Lomazzi & Sedding, 2020).

Эмпириялық контекст. Постсоциалистік Орталық Азия және Қазақстан

Орталық Азия аймағында норма мен практика арасындағы алшақтық социалистік кезеңнен мұраға қалған формалды гендерлік теңдік қағидаттарының отбасылық қатынастарды реттеудің дәстүрлі, оның ішінде исламдық тәжірибелерімен қабаттасуы нәтижесінде одан әрі күрделене түседі. Д. Кейн мен К. Горбенко Өзбекстан мысалында кеңестік эмансипация саясаты патриархалдық отбасылық құрылымдарды жоймағанын, керісінше оларды белгілі бір дәрежеде сақтап қалғанын, ал постсоциалистік кезеңде бұл құрылымдардың ықпалы қайтадан күшейгенін көрсетеді (Kane & Gorbenko, 2016). Дж. Урбаева Орталық Азияның төрт елінде (Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан және Өзбекстан; N=3405) жүргізілген репрезентативті сауалнама деректері негізінде әйелдердің гендерлік рөлдер туралы түсініктерінің үш латентті профилін – дәстүрлі, эгалитарлық және аралас үлгілерін анықтайды. Автор діни бірегейлік, білім деңгейі және әлеуметтік мобильділік аталған ұстанымдармен бір мезгілде өзара байланысты екенін көрсетеді. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері өңірде гендерлік көзқарастардың бірыңғай бір сызықтағы модернизациясы орын алмайтынын дәлелдейді (Urbaeva, 2019).

Қазақстанға қатысты М. Кан 2020 жылы жүргізілген Kazakhstan Generations and Gender Survey

ұлттық зерттеуінің деректеріне сүйене отырып, репродуктивтік ниеттің гендерлік ұстанымдардың өзімен немесе үй шаруасы мен бала күтіміне қатысты міндеттердің бөліну тәжірибесімен жеке-жеке емес, ең алдымен олардың арасындағы сәйкессіздікпен байланысты екенін көрсетеді (Кап, 2023). Л. Тоқтарбекова Қазақстанның 18-35 жас аралығындағы жастары арасында жүргізілген зерттеу негізінде гендерлік ұстанымдардың айқын поляризациясы жас буын арасында да тұрақты сақталатынын анықтады. Әйелдер ерлерге қарағанда отбасылық міндеттер мен бала тәрбиесіне қатысуды тең бөлуді едәуір жиі қолдайды, ал ерлер әкенің отбасы басшысы ретіндегі рөлін көздейтін дәстүрлі отбасылық модельді жиірек қолдайды. Сонымен қатар, «асыраушы ер адам» моделін қолдау деңгейінің жылдар бойынша динамикасы монотонды емес, құбылмалы сипатқа ие, 2016 жылы бұл көрсеткіш жастар арасында 30-32% болса, 2020 жылы 68,1%-ға дейін өсіп, 2024 жылы 55,5%-ға дейін төмендеген (Toktarbekova, 2026). Аталған деректер осы мақалада пайдаланылған зерттеулерден тәуелсіз алынған әрі 2026 жылға дейінгі кезеңді қамтиды. Сондықтан олар мақаланың негізгі зерттеу сұрағын қарастыру үшін маңызды эмпириялық негіз қалыптастырады. 2024, 2025 және 2026 жылдары жүргізілген үш зерттеудің материалдары негізінде гендерлік ұстанымдардағы осындай алшақтық құрылымы сақталды ма және оған үшінші өлшем – отбасылық жағдай – қандай деңгейде ықпал етеді.

Отбасылық рөлдердің асинхронды модернизациясы тек Орталық Азияға ғана тән құбылыс емес. Неке институтының жедел институционалдық жаңғыруы тұрмыстық еңбектің баяу трансформациясымен қатар жүретін басқа қоғамдарда да осыған ұқсас үрдістер эмпириялық дәлелденген. Х. Танигути мен Г. Кауфман 2006 жылғы жалпыұлттық жапондық әлеуметтік зерттеу (Japanese General Social Survey) деректеріне сүйене отырып, соңғы онжылдықтарда Жапонияда құда түсу арқылы жасалатын некелердің және ерлі-зайыптылардың ата-аналарымен бірге тұруының үлесі айтарлықтай қысқарғанын көрсетеді. Соған қарамастан, 33 елдегі ерлермен салыстырғанда, жапондық күйеулер үй шаруасына ең аз үлес қосатын топтардың бірі болып қала береді. Сонымен қатар, ұстанымдар мен нақты тәжірибенің сәйкес келмеуі ерлі-зайыптылардың әл-ауқатына да елеулі әсер етеді. Эгалитарлық ұстанымдар ерлердің некеге қанағаттану деңгейімен оң байланысса, әйелдерде бұл байланыс теріс сипатта көрінеді, себебі эгалитарлық көзқарастардағы әйелдер күйеулерінен үй шаруасына іс жүзінде көрсетіп жүргенінен анағұрлым көбірек қатысуды күтеді (Taniguchi & Kaufman, 2014). Оңтүстік Корея деректері де басқа тәуелді айнымалылар бойынша осыған ұқсас гендерлік асимметрияның сақталатынын көрсетеді. С. Юн мен Х. Пак ешқашан некеде болмаған корей азаматтары арасында жүргізілген сауалнама материалдары негізінде гендерлік ұстанымдардың әйелдердің некеге тұру ниетімен статистикалық тұрғыдан мәнді байланыста екенін, ал ерлер арасында мұндай байланыстың анықталмағанын көрсетеді. Бұл Кореяда неке әлі де әйелдердің еңбек нарығына бағыттылығының күшеюімен қайшылыққа түсетін міндеттемелер кешені ретінде қабылдануымен түсіндіріледі (Yoon, Park, 2025). Дж. Ю екі серіктесі де жұмыспен қамтылған корейлік ерлі-зайыптылардың деректері негізінде гендерлік идеологияның отбасылық және еңбек міндеттері арасындағы рөлдік қақтығыс арқылы некеге қанағаттану деңгейімен байланысты екенін көрсетеді. Алайда бұл жанама байланыс күйеулер үшін статистикалық тұрғыдан мәнді болғанымен, әйелдер үшін статистикалық мәнге ие емес (Yoo, 2022). Мақалада қарастырылатын ұстанымдардағы асимметрияға тағы бір маңызды өлшем қосылады. Ол – тұрмыстық еңбекті бөлудегі нормативтік күтулер мен нақты тәжірибе арасындағы алшақтық. Мұндай алшақтық тек әділдікті қабылдауға ғана емес, сонымен қатар некедегі субъективті әл-ауқатқа да ықпал етуі мүмкін. Бұл аспект қазақстандық сауалнамаларда тікелей өлшенбегенімен, отбасылық-гендерлік қатынастарды зерттеудің келесі кезеңдерінде оны арнайы индикатор ретінде енгізу орынды.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Мақаланың эмпириялық базасын үш репрезентативті әлеуметтанулық зерттеу деректері құрайды. Олардың екеуі Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінің тапсырысы бойынша «Қазақстандық қоғамдық даму институты» КеАҚ (бұдан әрі – ҚҚДИ) орындалып, осы зерттеуде сыртқы салыстырмалы эмпириялық материал ретінде пайдаланылды. Үшінші зерттеу Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті қаржыландыратын «Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі қазақстандық отбасы: жаңғырту жағдайындағы институтаралық өзара іс-қимылдың әлеуеті мен мәселелері» гранттық жобасының (AP26198919) (бұдан әрі – Жоба) далалық кезеңін құрайды және

қазіргі жағдайды сипаттап қана қоймай, салыстырмалы эмпириялық материалдар негізінде анықталған заңдылықтардың осы зерттеу аясында тікелей жиналған деректерде қаншалықты тұрақты сақталатынын эмпириялық тұрғыдан тексеруге мүмкіндік береді.

Бірінші эмпириялық дереккөз – 2024 жылы ҚҚДИ жүргізген «Қазақстан отбасылары» жалпыұлттық әлеуметтанулық зерттеу нәтижелері. Зерттеу Қазақстанның 18 жастан асқан ересек тұрғындарының репрезентативті іріктемесі негізінде жүргізілді (N=3 000). Зерттеу құралнамасы отбасы ұғымының мазмұндық түсінігіне, отбасылық құндылықтарға, неке туралы көзқарастарға, сондай-ақ отбасындағы басшылық рөлі мен отбасылық рөлдерді бөлуге қатысты әлеуметтік ұстанымдарды бағалауға арналған сұрақтар блогын қамтыды¹. Аталған деректер жиынтығы қазақстандық қоғамдағы отбасы институтына қатысты құндылықтық бағдарлар мен гендерлік рөлдер туралы әлеуметтік ұстанымдарды талдау үшін пайдаланылды.

Екінші эмпириялық дереккөзі ретінде 2025 жылы ҚҚДИ жүзеге асырған «Қазақстанның әртүрлі саласындағы гендерлік стереотиптер» тақырыбындағы жалпыұлттық әлеуметтанулық зерттеу нәтижелері пайдаланылды. Зерттеу Қазақстанның 18 жастан асқан ересек тұрғындарының репрезентативті іріктемесі негізінде жүргізілді (N=2 400). Сауалнама бағдарламасы гендерлік теңсіздікті қабылдау, үй шаруасы мен отбасылық міндеттерді бөлуге қатысты ұстанымдар, отбасындағы көшбасшылық пен шешім қабылдау туралы түсініктер, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралдарындағы гендерлік рөлдердің қайта өндірілуіне берілетін бағаларға арналған тақырыптық блоктарды қамтыды². Аталған деректер жиынтығы гендерлік стереотиптердің отбасылық рөлдер мен міндеттерді бөлудің әртүрлі үлгілерімен өзара байланысын талдау үшін пайдаланылды.

Үшінші эмпириялық дереккөз – 2026 жылы жүргізілген Жобаның далалық кезеңі барысында жиналған деректер (N=802), оған 383 ер адам мен 419 әйел қатысты. Зерттеу құралнамасы отбасындағы биліктің нақты бөлінуіне және шешім қабылдау үдерісіне, отбасылық бюджетті қалыптастыру мен бөлудің ерекшеліктеріне, үй шаруасы міндеттерін орындауға қатысты нормативтік күтулерге, сондай-ақ көшбасшылық пен отбасы ішіндегі рөлдерге байланысты гендерлік стереотиптерге арналған сұрақтар блогын қамтыды³. Деректер жиынтығы ерекше аналитикалық құндылыққа ие, себебі ол осы ғылыми жоба аясында тікелей қалыптастырылған. Бұл, бір жағынан, бұрынғы жалпыұлттық зерттеулер нәтижесінде анықталған эмпириялық заңдылықтардың тәуелсіз іріктемеде қаншалықты тұрақты сақталатынын тексеруге, екінші жағынан, әртүрлі уақыт кезеңдерінде жиналған деректерді салыстыру арқылы қазақстандық қоғамдағы гендерлік ұстанымдар мен отбасы ішіндегі рөлдердің өзгеру динамикасын неғұрлым сенімді бағалауға мүмкіндік береді.

Үш зерттеудің деректерін талдау кросс-кестелеу (cross-tabulation) әдісі негізінде жүзеге асырылды. Тәуелсіз айнымалылар ретінде респонденттердің жынысы, жасы және отбасылық жағдайы қарастырылды. Талдау нәтижелері тиісті әлеуметтік-демографиялық топтар ішіндегі пайыздық үлестер түрінде ұсынылды. Бұл тәсіл бөлініп алынған респонденттер санаттары арасындағы жауаптар құрылымының айырмашылықтарын салыстырмалы түрде бағалауға және әлеуметтік-демографиялық сипаттамалардың зерттелетін құбылыстармен байланысын анықтауға мүмкіндік береді.

Үш зерттеудің деректерін бірыңғай аналитикалық матрицаға тікелей біріктіру мүмкін емес, себебі олар әртүрлі іріктемелер негізінде және әртүрлі уақыт кезеңдерінде жиналған. Осыған байланысты зерттеуде панельдік талдау емес, салыстырмалы талдау тәсілі қолданылды. Бұл тәсілде бір зерттеудің нәтижелері мазмұндық тұрғыда өзара сәйкес келетін көрсеткіштер бойынша (отбасындағы билік пен шешім қабылдау, гендерлік теңсіздікті қабылдау, үй шаруасын бөлудің нормативтік ұстанымдары мен нақты тәжірибесі) басқа зерттеудің нәтижелерін түсіндіруге арналған эмпириялық контекст ретінде қарастырылады. Әртүрлі уақыт кезеңдерінде жүргізілген өлшемдердегі сұрақ тұжырымдарының мазмұндық эквиваленттілігінің шектеулілігі нәтижелерді интерпретациялау барысында ескерілді (Lomazzi & Sedding, 2020).

1 «Қазақстандық қоғамдық даму институты» КеАҚ «Қазақстан отбасылары» әлеуметтанулық зерттеуі, 2024 ж. Іріктеме – 3 000 респондент

2 «Қазақстандық қоғамдық даму институты» КеАҚ «Қазақстанның әртүрлі саласындағы гендерлік стереотиптер» әлеуметтанулық зерттеуі, 2025 ж. Іріктеме – 2 400 респондент

3 «Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті» КеАҚ «Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі қазақстандық отбасы» әлеуметтанулық зерттеуі, 2026 ж. Іріктеме – 802 респондент

Нәтижелер және оларды талқылау

Гендерлік теңсіздікті қабылдау: Жас ерекшелігі бойынша тұрақтылық және жыныс бойынша айырмашылық

2025 жылғы сауалнамада қойылған Қазақстандағы гендерлік теңсіздіктің бар-жоғына қатысты сұраққа берілген жауаптардың құрылымы респонденттердің жасына қарай айтарлықтай өзгермейді. Ерлердің мүмкіндіктері көбірек деп есептейтіндердің үлесі барлық төрт жас тобында 47-48% аралығында сақталса, әйелдер мен ерлердің құқықтары тең деп санайтындардың үлесі 44-45% шегінде қалыптасқан (1-кесте). Бұл нәтижелер гендерлік теңсіздікті қабылдау деңгейінің жас ерекшеліктеріне тәуелді емес екенін және оның қалыптасуына өзге әлеуметтік факторлардың ықпал ететінін көрсетеді.

1-кесте. Респонденттердің жас топтары бойынша гендерлік теңсіздікті қабылдауы, баған бойынша % үлесі

Жауап нұсқасы	18-28 жас	29-45 жас	46-60 жас	61 жас және одан жоғары
Ер адамдардың мүмкіндіктері көбірек	48,0	47,0	47,2	48,1
Әйелдердің мүмкіндіктері көбірек	5,5	6,6	7,3	6,0
Құқықтар мен мүмкіндіктері тең	45,3	45,5	44,3	44,3
Жауап беруге қиналамын	1,1	0,9	1,2	1,7

Ескерту: ҚҚДИ әлеуметтанулық зерттеу дерегі негізінде құрастырылған⁴.

Сұралғандардың жынысы бойынша айырмашылықтар анағұрлым айқын байқалады. Ерлердің мүмкіндіктері көбірек деп есептейтін әйелдердің үлесі осы пікірді қолдайтын ерлердің үлесінен жоғары (тиісінше 49,9% және 44,7%). Керісінше, ерлер әйелдерге қарағанда құқықтар тең деп жиірек санайды (47,0% және 43,2%). Бұл әйелдердің әлеуметтік топ ретінде гендерлік теңсіздікті ерлерге қарағанда жиірек қабылдайтынын көрсетеді. Бұл айырмашылық гендерлік ұстанымдарды түсіндіруде кеңінен таралған заңдылықтардың бірі және әйелдер мен ерлердің гендерлік теңсіздікті бастан өткізу тәжірибесінің әртүрлі екенін көрсетеді.

Гендерлік поляризация 2026 жылғы сауалнамада көшбасшылық қасиеттерді бағалау мәселесінде одан да айқынырақ көрінеді. «Ер адамдар әйелдерге қарағанда басшы рөлін жақсы атқарады» деген тұжырыммен толық немесе ішінара келіскендердің үлесі ерлер арасында 72,6%-ды, ал әйелдер арасында 42,5%-ды құрады (2-кесте). Осылайша, бұл мәселе бойынша анықталған гендерлік айырмашылық гендерлік теңсіздіктің бар-жоғын бағалауға қатысты тіркелген айырмашылықтан шамамен үш есе жоғары, бұл көшбасшылыққа қатысты дәстүрлі гендерлік стереотиптердің қазақстандық қоғамда әлі де айқын сақталып отырғанын көрсетеді.

2-кесте. «Ер адамдар әйелдерге қарағанда басшы рөлін жақсы атқарады» сұрағына жауаптарды бөлу, баған бойынша % үлесі

Жауап нұсқасы	Барлығы	Ерлер	Әйелдер
Келісемін	25,3	31,3	19,8
Келісемін деуге болады	31,5	41,3	22,7
Келіспеймін деуге болады	26,4	17,2	34,8
Келіспеймін	16,7	10,2	22,7

Ескерту: Жоба аясында жүргізілген әлеуметтанулық зерттеу дерегі негізінде құрастырылған⁵.

⁴ «Қазақстандық қоғамдық даму институты» КеАҚ «Қазақстанның әртүрлі саласындағы гендерлік стереотиптер» әлеуметтанулық зерттеуі, 2025 ж. Іріктеме – 2 400 респондент

⁵ «Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті» КЕАҚ «Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі қазақстандық отбасы» әлеуметтанулық зерттеуі, 2026 ж. Іріктеме – 802 респондент

Отбасындағы билік және шешім қабылдау: үш зерттеудегі норма мен тәжірибе

Негізгі айырмашылықтардың бірі отбасындағы билік туралы ұстанымдарға қатысты анықталды. 2025 жылғы сауалнама нәтижелері респонденттердің жас топтарына қарай бұл мәселе жөніндегі көзқарастардың айтарлықтай тұрақты екенін көрсетеді. Барлық жас санаттарында респонденттердің шамамен 55%-ы отбасының басшысы күйеуі болуы тиіс деп есептейді, ал 25-27%-ы ерлі-зайыптылардың тең құқықты серіктестер болуы қажет деген пікірді ұстанады (3-кесте). Сәйкесінше, жас ерекшелігі бұл жағдайда да отбасындағы билікке қатысты нормативтік ұстанымдарды саралайтын мәнді фактор емес.

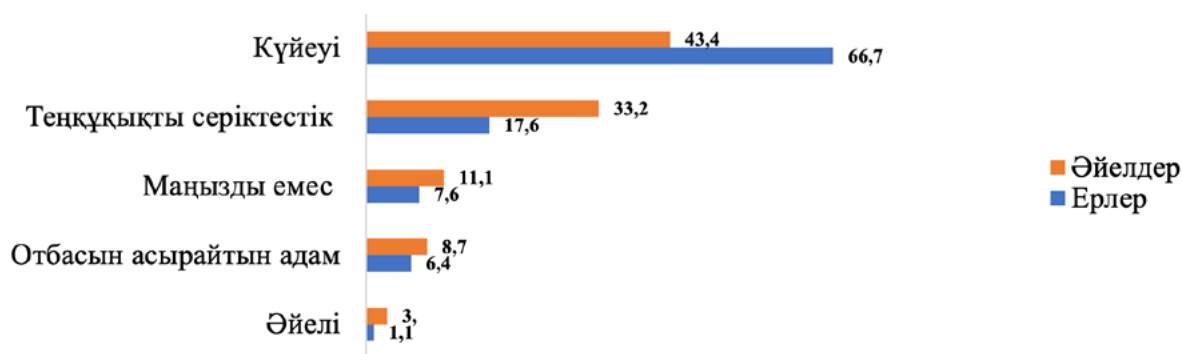
3-кесте. «Отбасының басшысы кім болу керек?» сұрағына жауаптарды бөлу, баған бойынша % үлесі

Жауап нұсқасы	18-28 жас	29-45 жас	46-60 жас	61 жас және одан жоғары
Күйеуі	55,0	55,7	54,8	49,5
Әйелі	1,5	1,7	2,7	3,1
Отбасын асырайтын адам	7,2	6,8	8,4	8,8
Теңқұқықты серіктестік	26,3	26,7	24,7	25,5
Маңызды емес	9,3	8,5	8,9	12,6

Ескерту: ҚҚДИ әлеуметтанулық зерттеу дерегі негізінде құрастырылған⁶.

Жыныс бойынша айырмашылық зерттелген барлық айнымалылардың ішінде ең айқын көрінеді. Ерлердің 66,7%-ы отбасының басшысы күйеуі болуы тиіс деп есептесе, әйелдер арасында бұл көрсеткіш 43,4%-ды құрайды. Керісінше, «ерлі-зайыптылар тең құқықты серіктестер болуы тиіс» деген жауап нұсқасын әйелдердің 33,2%-ы, ал ерлердің 17,6%-ы таңдаған (1-сурет).

Отбасындағы билікке қатысты негізгі сұрақ бойынша тіркелген 23% тармақтық гендерлік айырмашылық, жас ерекшелігі бойынша елеулі айырмашылықтардың болуымен қатар, бұл нормативтік ұстанымның ең алдымен респонденттің гендерлік бірегейлігінің құрамдас элементі ретінде ұдайы өндірілетінін көрсетеді. Бұл тұжырым гендерді күнделікті әлеуметтік өзара әрекеттесу барысында үздіксіз қалыптасып, қайта өндірілетін әлеуметтік практика ретінде түсіндіретін doing gender тұжырымдамасының интеракционистік түсіндірмесімен (West & Zimmerman, 1987) үйлеседі. Сонымен қатар, бұл үрдіс Орталық Азия елдері бойынша жүргізілген салыстырмалы зерттеулердің нәтижелерімен де сәйкес келеді, онда гендерлік ұстанымдардың ұқсас құрылымы нақты елдің ерекшеліктеріне қарамастан тұрақты түрде байқалған (Urbaeva, 2019).

1-сурет. «Отбасының басшысы кім болу керек?» сұрағына жауаптарды бөлу, респонденттің жынысы бойынша % үлесі

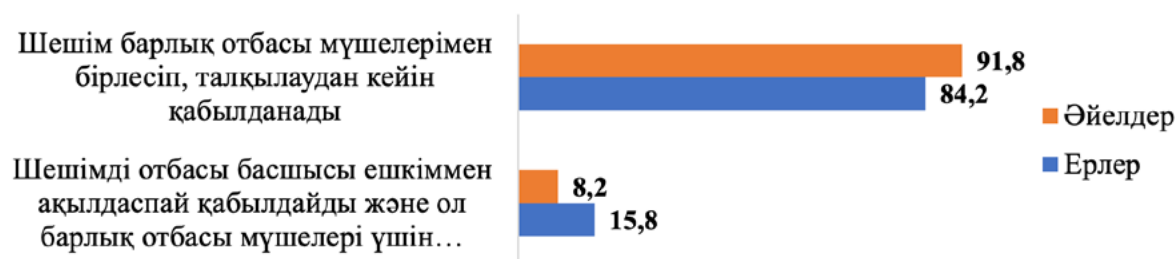
Ескерту: ҚҚДИ әлеуметтанулық зерттеу дерегі негізінде құрастырылған⁷.

⁶ «Қазақстандық қоғамдық даму институты» КеАҚ «Қазақстанның әртүрлі саласындағы гендерлік стереотиптер» әлеуметтанулық зерттеуі, 2025 ж. Іріктеме – 2 400 респондент

⁷ «Қазақстандық қоғамдық даму институты» КеАҚ «Қазақстанның әртүрлі саласындағы гендерлік стереотиптер» әлеуметтанулық зерттеуі, 2025 ж. Іріктеме – 2 400 респондент

2026 жылғы сауалнама анықталған гендерлік ассиметрияның тек декларативті нормативтік ұстанымдарда ғана емес, сонымен қатар отбасындағы шешім қабылдаудың нақты тәжірибесінде де сақталатынын тексеруге мүмкіндік береді. Отбасында маңызды шешімдердің қалай қабылданатыны туралы тікелей сұраққа респонденттердің басым көпшілігі (88,2%) шешімдердің бірлескен талқылау арқылы қабылданатынын көрсеткен. Алайда «Шешімді отбасы басшысы ешкіммен ақылдаспай қабылдайды және ол барлық отбасы мүшелері үшін міндетті» деген жауап нұсқасын ерлердің 15,8%-ы және әйелдердің 8,2%-ы таңдаған (2-сурет). Ерлер әйелдерге қарағанда өз отбасындағы шешім қабылдау жүйесін біржақты, авторитарлық басқару үлгісі ретінде шамамен екі есе жиі сипаттайды.

Отбасылық жағдай бойынша талдау бұл көрсеткіштің ресми тіркелген некеде тұрғандар (13,1%) мен ешқашан некеде болмағандар (13,7%) арасында ең жоғары деңгейде екенін, ал тіркелмеген бірге тұру қатынасындағы респонденттер (6,2%) мен жесір қалғандар (6,6%) арасында ең төмен деңгейде екенін көрсетті. Бұл нәтижелер 2024 жылғы зерттеу деректерімен де үйлеседі. Атап айтқанда, ресми тіркелген неке отбасын басқарудың неғұрлым айқын патриархалдық үлгісімен байланысты болса, ал тіркелген некеден тыс бірге өмір сүру формалары серіктестікке негізделген отбасылық өзара қатынастар моделінің басымдығымен сипатталады.

2-сурет. «Сіздің отбасыңызда маңызды шешімдерді қабылдау процесін төмендегі нұсқалардың қайсысы дұрыс сипаттайды?» сұрағына жауаптарды бөлу, респонденттің жынысы бойынша % үлесі

Ескерту: Жоба аясында жүргізілген әлеуметтанулық зерттеу дерегі негізінде құрастырылған⁸.

Осы тұста ситуативті билік пен дәрменсіздендіруші билік (disempowering power) арасындағы айырмашылыққа қайта оралған жөн (Suwada, 2022). Респонденттердің басым көпшілігі таңдаған «Шешім барлық отбасы мүшелерімен бірлесіп, талқылаудан кейін қабылданады» деген жауап нұсқасы шешім қабылдау рәсімін сипаттайды, алайда шешімнің түпкілікті мазмұнын кім айқындайтынын, отбасының күнделікті қажеттіліктеріне қатысты уақытты, ақпаратты және ресурстарды нақты кім басқаратынын көрсетпейді. Өз кезегінде, ер адамның шешімді ешқандай талқылаусыз жеке қабылдауын білдіретін жауап нұсқасы (2-сурет) екі аспектіде түсіндірілуі мүмкін. Бір жағынан, бұл М. Вебер сипаттаған патриархалдық биліктің тікелей көрінісі (Weber, 1978). Екінші жағынан, ол әкеге отбасы басшысы ретіндегі формалды мәртебесін сақтай отырып, күнделікті тұрмысты ұйымдастыру мен күтім еңбегінен шеттеуге мүмкіндік беретін дәрменсіздендіруші биліктің көрінісі ретінде қарастырылуы мүмкін. Бұл жағдайда тұрмысты күнделікті ұйымдастыруға қатысты нақты басқару функциялары мен жауапкершілік әйелдің мойнына жүктеліп, оның ситуативті билігінің негізіне айналады.

2024-2025 жылдары жүргізілген үш тәуелсіз зерттеу нәтижелері осы алшақтық құрылымының тұрақты түрде өндірілетінін көрсетеді. Ер адамның отбасындағы дара көшбасшылығының нақты әлеуметтік мазмұны ресми неке бұзылған жағдайда айтарлықтай әлсірейді және оған берілетін баға респонденттің жынысына қарай елеулі түрде ерекшеленеді. Ерлер бұл билік үлгісін әйелдерге қарағанда әлдеқайда жиі қолдап қана қоймай, оны өз отбасылық тәжірибесінде жүзеге асыратынын да жиірек мәлімдейді, ал әйелдер бұл тәжірибенің бар екенін сирек мойындайды.

⁸ «Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті» КЕАҚ «Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі қазақстандық отбасы» әлеуметтанулық зерттеуі, 2026 ж. Іріктеме – 802 респондент

Үй шаруасындағы еңбек: 2026 жылғы нормативтік ұстанымдар және 2025 жылғы нақты тәжірибе 2025 жылғы сауалнаманың отбасындағы міндеттердің нақты бөлінуіне арналған сұрақтар блогының нәтижелері (респонденттердің жынысы бойынша талдау) отбасының материалдық қамтамасыз етілуіне қатысты ерлер мен әйелдердің бағалауларында айқын айырмашылық бар екенін көрсетеді. Отбасының негізгі асыраушысы ретінде күйеуін ерлердің 52,7%-ы көрсетсе, әйелдер арасында бұл үлес 40,9%-ды құрайды. Керісінше, отбасының материалдық қамтамасыз етілуіне әйелдің үлесін әйелдердің 9,8%-ы мойындаса, ерлер арасында бұл көрсеткіш тек 1,4%-ды құрайды (4-кесте).

Ал күнделікті үй шаруасы, соның ішінде ас әзірлеу мен үй жинау сияқты тұрмыстық міндеттерге қатысты ерлер мен әйелдердің бағалаулары бір-біріне барынша жақын. Ерлердің де, әйелдердің де шамамен үштен екісі бұл міндеттердің іс жүзінде әйелдің мойнында екенін көрсеткен. Ал бұл жұмыстарды негізінен ер адам атқарады деп есептейтіндердің үлесі екі топта да тек 2-3% шамасында ғана болды. Осы нәтижелер отбасындағы материалдық қамтамасыз ету мәселесінде гендерлік өзіндік бағалау айырмашылықтарының сақталатынын, ал күнделікті тұрмыстық еңбекті бөлудің нақты тәжірибесіне қатысты ерлер мен әйелдердің қабылдауының айтарлықтай сәйкес келетінін көрсетеді.

4-кесте. Респонденттердің жынысы бойынша отбасындағы міндеттердің нақты бөлінуі, баған бойынша % үлесі

Міндет / кім орындайды	Күйеуі (ерлердің жауабы)	Күйеуі (әйелдердің жауабы)	Әйелі (ерлердің жауабы)	Әйелі (әйелдердің жауабы)	Бірлесіп (ерлердің жауабы)	Бірлесіп (әйелдердің жауабы)
Отбасын материалдық қамтамасыз ету	52,7	40,9	1,4	9,8	37,2	38,8
Ас әзірлеу	2,9	0,7	65,2	68,7	19,2	18,8
Үй жинау	2,7	0,9	63,9	67,1	20,4	20,6

Ескерту: ҚҚДИ әлеуметтанулық зерттеу дерегі негізінде құрастырылған⁹

2026 жылғы сауалнамада бұл мәселе сипаттамалық емес, нормативтік аспектіде қарастырылып, үй шаруасындағы қандай міндеттерді негізінен әйелдер, ал қайсысын ерлер атқаруы тиіс екендігі бағаланды. Алынған жауаптардың құрылымы жоғарыда сипатталған нақты тәжірибеге қарағанда іс жүзінде кері сипатқа ие болды. Респонденттердің басым көпшілігі үй жинау (64,7%), ас әзірлеу (62,0%) және балаларға, науқас немесе қарт отбасы мүшелеріне күтім жасау (78,7%) сияқты міндеттерді бөлуде жыныс шешуші фактор болмауы тиіс деп есептейді. Сонымен қатар үй жинауды негізінен ер адамдар атқаруы тиіс деген жауапты бірде-бір респондент таңдамаған, ал ас әзірлеуге қатысты нұсқаны респонденттердің тек 0,5%-ы көрсеткен (5-кесте). Сәйкесінше, 2026 жылғы зерттеуде тіркелген нормативтік үлгі негізінен эгалитарлық сипатқа ие болса, 2025 жылғы сауалнама сипаттаған нақты тәжірибе дәстүрлі гендерлік еңбек бөлінісінің тұрақты сақталуын көрсетеді. Бұл алшақтықты А. Хохшильд пен А. Мачунг ұсынған «екінші ауысым» (The second Shift) тұжырымдамасының эмпириялық дәлелі ретінде қарастыруға болады (Hochschild & Machung, 1989). Осы тұжырымдамаға сәйкес, гендерлік теңдікке қатысты жарияланатын нормативтік ұстанымдар тұрмыстық еңбектің нақты қайта бөліну қарқынынан озық қалыптасады.

⁹ «Қазақстандық қоғамдық даму институты» КеАҚ «Қазақстанның әртүрлі саласындағы гендерлік стереотиптер» әлеуметтанулық зерттеуі. 2025 ж. Іріктеме – 2 400 респондент

5-кесте. Респонденттердің жынысы бойынша тұрмыстық міндеттерді бөлудің нормативтік ұстанымдары, баған бойынша % үлесі

Міндет / кім орындайды	Әйелдер (барлығы)	Әйелдер (ерлердің жауабы)	Әйелдер (әйелдердің жауабы)	Жынысы маңызды емес (барлығы)	Жынысы маңызды емес (ерлердің жауабы)	Жынысы маңызды емес (әйелдердің жауабы)
Үй жинау	35,3	39,9	31,0	64,7	60,1	69,0
Ас әзірлеу	37,5	42,6	32,9	62,0	56,7	66,8
Балаларға, науқастарға, қарттарға күтім көрсету	20,0	23,8	16,5	78,7	74,4	82,6

Ескерту: Жоба аясында жүргізілген әлеуметтанулық зерттеу дерегі негізінде құрастырылған¹⁰.

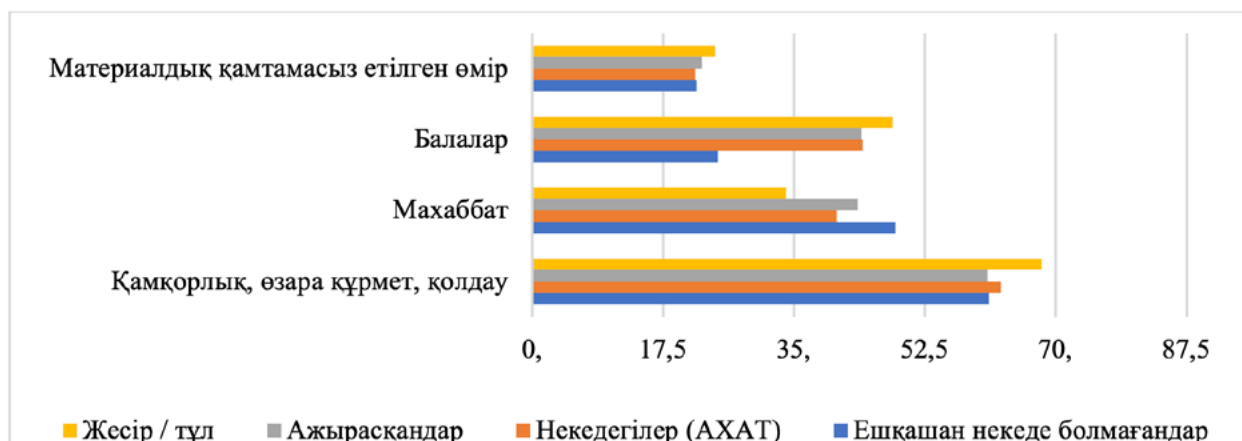
Нормативтік ұстанымдардың өз ішінде де отбасындағы билік мәселесінде байқалған бағыттағы гендерлік асимметрия сақталады. Ерлер әйелдерге қарағанда үй жинау, ас әзірлеу және жақындарына күтім жасау міндеттерін әйелдердің негізгі жауапкершілігі ретінде тұрақты түрде жиірек бағалайды (мысалы, үйді жинауға қатысты тиісінше 39,9% және 31,0%). Ал әйелдер, керісінше, бұл міндеттерді бөлуде гендерлік бейтарап ұстанымды едәуір жиі қолдайды. 2026 жылы тіркелген нормативтік ұстанымдардың эгалитарлануы гендерлік поляризацияны толық жоймайды, тек оның қарқындылығын әлсіретеді. Бұл үрдіс 2024-2026 жылдары жүргізілген үш тәуелсіз зерттеу нәтижелерінде жүйелі түрде байқалып, гендерлік рөлдерге қатысты дәстүрлі және эгалитарлық ұстанымдардың қатар сақталатынын көрсетеді.

Отбасылық құндылықтар мен неке туралы түсініктердің отбасы өмірлік циклі барысында өзгеруі

2024 жылғы сауалнама нәтижелерін респонденттердің отбасылық жағдайы бойынша топтастыру отбасы өмірлік циклінің әртүрлі кезеңдерінде құндылықтық басымдықтардың қалай өзгередінін талдауға мүмкіндік береді. «Балалар» құндылығының маңыздылығы отбасы өмірлік циклі ілгерілеген сайын тұрақты түрде артады. Бұл көрсеткіш ешқашан некеге тұрмағандар арасында 24,8%-ды құраса, ресми некеде тұрғандар арасында 44,2%-ға, ал жесірлер арасында 48,2%-ға дейін өседі. Керісінше, «махаббат» құндылығы бойынша қарама-қарсы үрдіс байқалады. Оның ең жоғары үлесі ешқашан некеге тұрмаған респонденттер арасында тіркелген (48,6%), ал ең төмен көрсеткіш ажырасқан респонденттер арасында анықталған (33,9%) (3-сурет).

Бұл үрдісті бірлескен өмір тәжірибесінің жинақталуына және неке қатынастарының ықтимал өзгеруі немесе бұзылуына қарай романтикалық бағдардың салыстырмалы түрде әлсіреуінің табиғи салдары ретінде түсіндіруге болады. Сонымен қатар осы нәтижелер отбасы өмірлік циклінің әртүрлі кезеңдерінде отбасы институтының құндылықтық негіздері өзгередінін, яғни ерте кезеңдерде балалар мен ата-ана жауапкершілігіне қатысты құндылықтардың алдыңғы қатарға шығатынын көрсетеді.

¹⁰ «Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті» КЕАҚ «Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі қазақстандық отбасы» әлеуметтанулық зерттеуі, 2026 ж. Іріктеме – 802 респондент

3-сурет. Отбасылық жағдайы бойынша маңызды отбасы құндылықтары, %, бірнеше жауапты таңдауға мүмкіндік берілген

Ескерту: ҚҚДИ әлеуметтанулық зерттеу дерегі негізінде құрастырылған¹¹.

Осыған ұқсас заңдылық неке мәніне қатысты жауаптарда да байқалады. Некені отбасы құру мақсатындағы ерлі-зайыптылар одағы ретінде түсіну барлық отбасылық жағдай бойынша топтарда басымдыққа ие болып, оның үлесі 57-65% аралығында қалыптасқан. Дегенмен бұл көрсеткіш тіркелмеген некеде бірге тұратын респонденттер арасында айтарлықтай төмен (49,3%). Керісінше, осы топ өкілдері «екі адамның ортақ тұрмысы мен ортақ бюджеті» сияқты неғұрлым прагматикалық анықтамаларды жиірек таңдайды (17,4%, ал қалған топтарда бұл көрсеткіш 8,6-11,6% аралығында). Бұл тіркелмеген некеде бірге тұру жағдайында неке мен серіктестік қатынастарының институционалдану деңгейі салыстырмалы түрде төмен екенін және олардың көбінесе функционалдық-прагматикалық мазмұнда қабылданатынын көрсетеді.

Нәтижелерді жинақтау. Отбасылық рөлдердің асинхронды жаңғыруы

Зерттеу барысында алынған нәтижелер Қазақстандағы отбасылық-гендерлік қатынастардың жаңғыруын асинхронды үдеріс ретінде сипаттауға мүмкіндік береді. Бұл үдерісте отбасы жүйесінің әртүрлі өлшемдері бойынша өзгеріске ұшырайды. Отбасындағы билік, гендерлік теңсіздіктің болуы немесе көшбасшылық қасиеттер туралы нормативтік ұстанымдарға қатысты көзқарастар ең алдымен респонденттердің жасына емес, жынысына қарай дифференциацияланады. Осы мәселелер бойынша ерлер мен әйелдер арасындағы айырмашылық 5-тен 30 пайыздық тармаққа дейін ауытқиды және жас топтары бойынша арасындағы айырмашылықтардан (5-6 пайыздық тармақ) бірнеше есе жоғары. Бұл нәтижелер гендерлік әлеуметтану теориясының тұжырымдамаларымен сәйкес келеді – ерлер мен әйелдер ұрпақтық ерекшеліктеріне қарамастан, бір әлеуметтік норманың мазмұны жағынан өзара толықтыратын, бірақ гендерлік тұрғыдан ерекшеленетін нұсқаларын ұдайы өндіреді.

Үш зерттеу нәтижелері норма мен практиканың қарама-қарсы бағытта өзгеретінін де көрсетеді. Күнделікті тұрмыстық еңбекті нақты бөлу практикасына қатысты ерлер мен әйелдердің бағалаулары өзара сәйкес келеді және бұл практика тұрақты түрде дәстүрлі сипатта қалып отыр. Респонденттің жынысына қарамастан, отбасылардың шамамен үштен екісінде аталған міндеттерді әйел атқарады. Ал 2026 жылғы сауалнамада тіркелген нормативтік күтулер, керісінше, негізінен эгалитарлық сипатқа ие. Тұрмыстық еңбек саласындағы эгалитарлық норма мен дәстүрлі практика арасындағы мұндай алшақтық отбасындағы билік мәселесінде байқалған арақатынасқа тікелей қарама-қарсы. Бұл жағдайда нормативтік ұстанымның өзі патриархалдық сипатта – 2025 жылы респонденттердің шамамен 55%-ы ер адамның отбасының жеке-дара басшысы болуын қолдаған. Ал 2026 жылы сипатталған нақты практика біршама серіктестік сипатқа ие, себебі респонденттердің 88,2%-ы маңызды шешімдердің бірлесіп талқылау формуласының астарында ситуативтік және дәрменсіздендіруші биліктің тұрақты теңсіз бөлінуі сақталуы мүмкін. Екі жағдайда да гендерлік алшақтықтың бағыты өзгеріссіз қалады. Үш зерттеудің барлығында ерлер әйелдерге қарағанда

¹¹ «Қазақстандық қоғамдық даму институты» КеАҚ «Қазақстан отбасылары» әлеуметтанулық зерттеуі, 2024 ж. Іріктеме – 3 000 респондент

отбасылық қатынастардың неғұрлым дәстүрлі моделін жүйелі түрде жиірек қолдап, оны өз тәжірибесінде де жиірек іске асыратынын көрсетеді.

Жыныс пен жас ұстанымдарды айқын саралайтын жағдайларда отбасылық жағдай маңызды дифференциациялаушы айнымалы ретінде көрінеді. Бұл, әсіресе, отбасының өмірлік циклі барысында құндылықтар туралы түсініктердің өзгеруінен байқалады. 2024 жылғы зерттеуде тіркелмеген бірге тұру қатынасындағы респонденттер арасында авторитарлық шешім қабылдау үлесінің ең төмен болуы ер адамның жеке-дара көшбасшылығының тұрақты отбасылық құндылықтан гөрі, негізінен ресми неке шеңберінде өзекті бола түсетін мәртебелік рөл екенін көрсетеді. Бұл отбасыға қолдау көрсетудің серіктестікке негізделген үлгілерін ілгерілетуге қолайлы институционалдық және әлеуметтік алғышарттар қалыптастыруда ескеретін аспект.

Мақала әзірленген кезеңдегі қазақстандық жастарға арналған ең соңғы зерттеумен салыстыру (Toktarbekova, 2026) осы мақалада анықталған айырмашылықтар құрылымының жас кагортада да қайта өндірілетінін, ал дәстүрлі үлгіні қолдау динамикасының бірбағытты емес, құбылмалы сипатта екенін көрсетеді. 2016-2020 жылдар аралығында «күйеу – отбасының негізгі асыраушысы» моделін қолдау деңгейінің өсуі 2024 жылға қарай оның ішінара төмендеуімен алмасқан. Сәйкесінше, Қазақстандағы гендерлік ұстанымдардың динамикасы эгалитарлық нормаға қарай біржақты әрі сызықтық қозғалыс ретінде сипатталмайды. Керісінше, ол әлеуметтік-экономикалық контекстің ықпалымен қалыптасатын құбылмалы сипатқа ие. Бұл ретте респонденттің жынысы өлшеу жүргізілген уақытқа немесе оның неғұрлым жас ұрпаққа тиесілігіне қарағанда гендерлік ұстанымдарды айқындайтын анағұрлым күшті предикторы болып қала береді.

Польша (Suwada, 2022), Жапония (Taniguchi & Kaufman, 2014) және Оңтүстік Корея (Baek, Yoon, Won, 2022) мысалдары норма мен практика арасындағы бұл алшақтықтың отбасының әл-ауқаты үшін бейтарап емес екенін көрсетеді. Танигути мен Кауфманның зерттеуінде осы алшақтық неғұрлым эгалитарлық ұстанымдарды қолдайтын тараптың некеге қанағаттану деңгейін төмендетеді. Сувада формалды түрде гендерлік бейтарап құқықтық құралдың, ата-ана демалысының, іс жүзінде тек аналар пайдаланатынын көрсетеді. Ал Бэк және оның авторластары 2014-2020 жылдар аралығында бақыланған жеті мыңнан астам некедегі оңтүстіккореялық әйелдердің іріктемесі негізінде күйеудің әйелінің жұмыспен қамтылуына қатысты дәстүрлі ұстанымдары әйелдің өзінде депрессиялық симптомдардың пайда болу қаупін арттыратынын анықтайды. Бұл әсер мұндай ұстанымдардың сақталу ұзақтығына қарай күшейе түседі. Қазақстандық деректерге қатысты бұл мақалада серіктестікке негізделген көшбасшылық моделін қолдайтынын мәлімдеген, алайда үй шаруасындағы дәстүрлі жүктемені атқаруды жалғастырып отырған әйелдердің шамамен үштен бірі (1-сурет пен 4-кесте) отбасылық өмірге қанағаттану деңгейінің төмендеу қаупі жоғары топты ықтимал қалыптастыратынын білдіреді. Дегенмен бұл гипотезаны тікелей тексеру үшін зерттеудің кейінгі толқындарына отбасылық және субъективті әл-ауқатты өлшейтін тиісті көрсеткіштерді енгізу қажет.

Зерттеудің шектеулері үш зерттеу деректерін бірыңғай аналитикалық матрицаға тікелей біріктіру мүмкіндігінің болмауымен байланысты. Зерттеулердің әртүрлі іріктемелерге негізделуі жыныс, жас және отбасылық жағдай айнымалыларының ықпалын бір мезгілде статистикалық тұрғыдан бағалауға мүмкіндік бермейді.

Қорытынды

2024, 2025 және 2026 жылдары жүргізілген үш зерттеудің нәтижелерін салыстыру қазақстандық отбасындағы гендерлік ұстанымдар мен практикалардың біркелкі емес қарқынмен жаңғыратынын көрсетеді. Отбасындағы билік, гендерлік теңсіздіктің болуы және ерлер мен әйелдердің көшбасшылық қабілеттері туралы нормативтік түсініктердегі ең айқын поляризация респонденттердің жынысы бойынша байқалады. Ал жас ерекшелігі бұл ұстанымдарды іс жүзінде сараламайды. Бұл жаңғырудың ұрпақтардың бірін-бірі сызықтық түрде алмастыру үдерісі емес, әрбір жас кагортасының ішінде өрбитін гендерлік тұрғыдан полярланған үдеріс екенін көрсетеді. Күнделікті тұрмыстық үй еңбегін бөлу практикасы соңғы сауалнамада тіркелген негізінен эгалитарлық нормативтік күтулерге қарамастан, барлық жастағы ерлер мен әйелдер үшін өзара үйлесімді түрде дәстүрлі сипатта қалып отыр. Отбасылық жағдай отбасының өмірлік циклі

барысында құндылықтар мен отбасындағы билік туралы түсініктердің өзгеруіне ықпал ететін маңызды фактор ретінде көрінеді. Ресми неке неғұрлым патриархалдық нормативтік модельмен байланысты болса, тіркелмеген бірге тұру, ажырасу шешім қабылдаудың неғұрлым серіктестік үлгілерімен сипатталады.

Сонымен қатар статистикалық деректерді талдау дәстүрлі еңбек бөлінісінің тұрақтылығы тек мәдени ұстанымдармен ғана емес, оларды ұдайы өндіретін экономикалық тетіктермен де байланысты екенін көрсетеді. Еңбекақыдағы гендерлік алшақтық және әйелдердің ақы төленбейтін үй шаруасы мен күтім еңбегіне неғұрлым жоғары деңгейде шоғырлануы көптеген отбасылар үшін ананың бала күтіміне байланысты демалысқа шығуын және отбасылық міндеттердің кейіннен қалыптасатын бөлінісін экономикалық тұрғыдан ең ұтымды стратегияға айналдырады. Сонымен бірге бұл стратегия жұмыспен қамту саласындағы және отбасылық рөлдерді бөлудегі қолданыстағы гендерлік теңсіздікті одан әрі орнықтырады. Қазақстан Республикасының отбасылық және гендерлік саясаты тұрғысынан бұл тек ағартушылық сипаттағы, соның ішінде құқықтар мен гендерлік теңдік қағидаттары туралы ақпараттандыруға бағытталған қолдау шараларының негізінен декларативтік ұстанымдар мен нормативтік күтулер деңгейіне ықпал ететінін, алайда үй шаруасы мен күтім еңбегін бөлудің орныққан тетіктерін әлдеқайда аз өзгертетінін білдіреді. Бұл тұрғыда Польша тәжірибесі ерекше назар аударуға тұрарлық. К. Суваданың пайымдауына сәйкес, ата-ана демалысының белгілі бір бөлігін әкеге тиесілі жеке және басқаға берілмейтін құқық ретінде бекіту ерлердің бала күтіміне нақты қатысу деңгейін едәуір арттырады. Ал тек ағартушылық науқандардың өзі осыған ұқсас нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік бермейді (Suwada, 2022).

Осыған байланысты, Қазақстанның отбасылық саясаты үшін ақпараттық шараларды ата-аналар арасындағы күтім еңбегін бөлудің экономикалық және институционалдық ынталандыруларын тікелей өзгертетін тетіктермен ұштастыру неғұрлым перспективалы бағыт болып көрінеді. Осы шараларға қолжетімді бала күтімі инфрақұрылымын дамыту, екі ата-ана үшін де икемді жұмыспен қамту нысандарын кеңейту, сондай-ақ әкелердің бала күтіміне қатысуын ынталандыратын жеке және басқаға берілмейтін ата-ана демалыс кезеңдерін енгізу жатады.

Қаржыландыру туралы ақпарат

Зерттеу Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің қолдауымен «Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі қазақстандық отбасы: жаңғырту жағдайындағы институтаралық өзара іс-қимылдың әлеуеті мен мәселелері» (AP26198919) гранттық жобасы аясында орындалды.

Алғыс айту

Авторлар Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінің тапсырысымен «Қазақстандық қоғамдық даму институты» КеАҚ жүргізген зерттеудің бастапқы деректерін пайдалануға қолжетімділік бергені үшін алғыс білдіреді.

Мүдделер қақтығысы

Авторлар мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.

Авторлардың қосқан үлесі

А.Б. Иманқұл – зерттеу тұжырымдамасы, әдебиеттерге шолу, нәтижелерді талдау және интерпретациялау, мәтінді дайындау.

Э.О. Столярова – зерттеу тұжырымдамасы, деректерді жинау, нәтижелерді талдау және интерпретациялау, мақала мәтінін редакциялау.

Ж.С. Аубакирова – әдіснамалық қамтамасыз ету, деректерді талдау, мақала мәтінін редакциялау. Барлық авторлар қолжазбаның соңғы нұсқасымен танысты және оны жариялауға ұсынды.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы (2023) Қазақстан Республикасындағы отбасылық және гендерлік саясаттың 2030 жылғы дейінгі тұжырымдамасын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Президентінің

Жарлығы. Астана.

2. Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалау агенттігінің Ұлттық статистика бюросы (2025) Қазақстан Республикасындағы қызметкерлердің жалақысын саралау (2025). <https://stat.gov.kz/industries/labor--income/stat-wags/publications/> сілтемесі арқылы қолжетімді (қаралған күні: 28.05.2026 ж.).
3. Baek, S.-U., Yoon, J.-H. and Won, J.-U. (2022) "Associations between wives' and husbands' attitudes towards women's economic participation and depressive symptoms, poor subjective health, and unemployment status in married women: A Korean longitudinal study (2014-2020)", *SSM – Population Health*, 20, article 101275. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2022.101275>
4. Hochschild, A. and Machung, A. (1989) *The second shift: Working parents and the revolution at home*. New York: Viking.
5. International Labour Organization (ILO) (2026) *Towards pay equity: A comprehensive response to the gender pay gap*. Geneva: International Labour Office. <https://www.ilo.org/publications/towards-pay-equity-comprehensive-response-gender-pay-gap> сілтемесі арқылы қолжетімді (қаралған күні: 28.05.2026 ж.).
6. Kan, M. (2023) "Are gender attitudes and gender division of housework and childcare related to fertility intentions in Kazakhstan?". *Genus*, 79, article 21. <https://doi.org/10.1186/s41118-023-00200-1>
7. Kane, D. and Gorbenko, K. (2016) "Colonial legacy and gender inequality in Uzbekistan", *Current Sociology*, 64(5). <https://doi.org/10.1177/0011392115599583>
8. Lomazzi, V. and Sedding, D. (2020) "Gender role attitudes in the International Social Survey Programme: Cross-national comparability and relationships to cultural values", *Cross-Cultural Research*, 54(4). pp. 398-431. <https://doi.org/10.1177/106939712091>
9. Suwada, K. (2022) "Care involvement and power relations: Parenting and gender in contemporary Poland", *Journal of Family Research*, 34(3). pp. 892-911. <https://doi.org/10.20377/jfr-722>
10. Taniguchi, H. and Kaufman, G. (2014) "Gender role attitudes, troubles talk, and marital satisfaction in Japan", *Journal of Social and Personal Relationships*, 31(7), pp. 975-994. <https://doi.org/10.1177/0265407513516559>
11. Toktarbekova, L. (2026) "Youth perceptions of gender equality in Kazakhstan: A sociological analysis", *Journal of Feminist Family Therapy*. <https://doi.org/10.1080/08952833.2026.2639235>
12. Urbaeva, J. (2019) "Opportunity, social mobility, and women's views on gender roles in Central Asia", *Social Work*, 64(3), pp. 207-215. <https://doi.org/10.1093/sw/swz011>
13. Weber, M. (1978) *Economy and society: An outline of interpretive sociology*. Edited by G. Roth and C. Wittich. Berkeley: University of California Press.
14. West, C. and Zimmerman, D.H. (1987) "Doing gender", *Gender & Society*, 1(2), pp. 125-151. <https://doi.org/10.1177/0891243287001002002>
15. Yoo, J. (2022) "Gender role ideology, work-family conflict, family-work conflict, and marital satisfaction among Korean dual-earner couples", *Journal of Family Issues*, 43(6), pp. 1520-1535. <https://doi.org/10.1177/0192513X211026966>
16. Yoon, S.-Y. and Park, H. (2025) "Gender-role attitudes and marriage desires among never-married adults in South Korea", *Journal of Marriage and Family*, 87(5), pp. 2167-2177. <https://doi.org/10.1111/jomf.13114>
17. А.Б. Иманқұл1, Э.О. Столярова2, Ж.С. Аубакирова3
18. 1НАО «Казахстанский институт общественного развития», Астана, Казахстан
19. 2,3НАО «Восточно-Казахстанский технический университет им. Д. Серикбаева», Усть-Каменогорск, Казахстан

АСИНХРОННАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ СЕМЕЙНЫХ РОЛЕЙ В КАЗАХСТА- НЕ: ГЕНДЕРНЫЕ НОРМЫ И ПОВСЕДНЕВНЫЕ ПРАКТИКИ

Аннотация. Статья посвящена социологическому анализу расхождения между нормативными гендерными установками и реальной ролевой практикой в казахстанской семье. Теоретическую основу исследования составляют концепция гендера как повседневно воспроизводимой практики (doing gender) и концепция «второй смены», описывающая неравномерное распределение домашнего труда. Эмпирическую

базу работы составили данные трех исследований: «Казахстанские семьи» (N = 3 000), «Гендерные стереотипы в различных сферах Казахстана» (N = 2 400) и «Казахстанская семья в системе общественных отношений» (N = 802). На основе анализа данных трех исследований методом кросс-табуляции (cross-tabulation) авторы установили, что представления о власти и лидерстве в семье, а также фактическое распределение домашнего труда воспроизводят патриархальную модель, тогда как декларируемые ценности и нормативные ожидания в отношении ведения домашнего хозяйства тяготеют к эгалитарному идеалу. Расхождения в установках определяются прежде всего полом, а не возрастом респондентов. Мужчины почти вдвое чаще женщин считают, что главой семьи должен быть муж, а также чаще соглашаются с утверждением, что мужчины лучше справляются с руководящей ролью. Сопоставление результатов трех исследований позволяет охарактеризовать модернизацию института семьи в Казахстане как асинхронный процесс, при котором трансформация декларативных установок опережает изменение повседневных практик. Выявленная динамика демонстрирует сопоставимое сходство с трансформационными процессами, наблюдаемыми в других постсоциалистических и незападных обществах.

Ключевые слова: гендерные стереотипы, семья, семейные роли, глава семьи, распределение домашнего труда, гендерное равенство, модернизация семьи, патриархальная власть, Казахстан.

A.B. Imankul¹, E.O. Stolyarova², Zh.S. Aubakirova³

¹ NJSC "Kazakhstan Institute for Public Development", Astana, Kazakhstan

^{2,3} NJSC "D. Serikbayev East Kazakhstan Technical University", Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan

ASYNCHRONOUS MODERNIZATION OF FAMILY ROLES IN KAZAKHSTAN: GENDER NORMS AND EVERYDAY PRACTICES

Abstract. The article presents a sociological analysis of the discrepancy between normative gender attitudes and actual role practices within Kazakhstani families. The theoretical framework draws on the conceptualization of gender as a routinely reproduced social practice (doing gender) and on the concept of the "second shift," which describes the unequal distribution of domestic labour. The empirical basis of the study comprises data from three surveys: Kazakhstani Families (N = 3,000), Gender Stereotypes in Various Spheres of Society in Kazakhstan (N = 2,400), and The Kazakhstani Family in the System of Social Relations (N = 802). Using cross-tabulation to analyse the findings of the three studies, the authors establish that perceptions of power and leadership within the family, as well as the actual division of domestic labour, continue to reproduce a patriarchal model. By contrast, declared values and normative expectations regarding household responsibilities tend towards an egalitarian ideal. Differences in attitudes are primarily associated with respondents' gender rather than their age. Men are approximately twice as likely as women to believe that the husband should be the head of the family and are also more likely to agree that men perform leadership roles more effectively. A comparison of the three studies makes it possible to characterise the modernisation of the family institution in Kazakhstan as an asynchronous process in which changes in declared attitudes precede transformations in everyday practices. The identified pattern is broadly comparable to the transformations observed in other post-socialist and non-Western societies.

Keywords: gender stereotypes, family, family roles, head of family, division of domestic labour, gender equality, family modernisation, patriarchal authority, Kazakhstan.

References

1. Qazaqstan Respýblikasy (2023) Qazaqstan Respýblikasyndaǵy otbasylыq jáne genderlik saiasatty'ń 2030 jylǵa deingi tujyrymdamasyn bekity' tıraly: Qazaqstan Respýblikasy Prezidentiniń Jarlyǵy. Astana.
2. Qazaqstan Respýblikasy Strategialyq josparlaý jáne reformalar agenttiginin Ultyq statistika býrosy (2025) Qazaqstan Respýblikasyndaǵy jumyskerlerdin jalakysynyń saralanýy (2025). Available at: <https://stat.gov.kz/industries/labor--income/stat-wags/publications/> (Accessed: 28 May 2026).
3. Baek, S.-U., Yoon, J.-H. and Won, J.-U. (2022) "Associations between wives' and husbands' attitudes towards women's economic participation and depressive symptoms, poor subjective health, and unemployment

status in married women: A Korean longitudinal study (2014-2020)", SSM – Population Health, 20, article 101275. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2022.101275>

4. Hochschild, A. and Machung, A. (1989) The second shift: Working parents and the revolution at home. New York: Viking.

5. International Labour Organization (ILO) (2026) Towards pay equity: A comprehensive response to the gender pay gap. Geneva: International Labour Office. Available at: <https://www.ilo.org/publications/towards-pay-equity-comprehensive-response-gender-pay-gap> (Accessed: 28 May 2026).

6. Kan, M. (2023) "Are gender attitudes and gender division of housework and childcare related to fertility intentions in Kazakhstan?". Genus, 79, article 21. <https://doi.org/10.1186/s41118-023-00200-1>

7. Kane, D. and Gorbenko, K. (2016) "Colonial legacy and gender inequality in Uzbekistan", Current Sociology, 64(5). <https://doi.org/10.1177/0011392115599583>

8. Lomazzi, V. and Sedding, D. (2020) "Gender role attitudes in the International Social Survey Programme: Cross-national comparability and relationships to cultural values", Cross-Cultural Research, 54(4). pp. 398-431. <https://doi.org/10.1177/106939712091>

9. Suwada, K. (2022) "Care involvement and power relations: Parenting and gender in contemporary Poland", Journal of Family Research, 34(3). pp. 892-911. <https://doi.org/10.20377/jfr-722>

10. Taniguchi, H. and Kaufman, G. (2014) "Gender role attitudes, troubles talk, and marital satisfaction in Japan", Journal of Social and Personal Relationships, 31(7), pp. 975-994. <https://doi.org/10.1177/0265407513516559>

11. Toktarbekova, L. (2026) "Youth perceptions of gender equality in Kazakhstan: A sociological analysis", Journal of Feminist Family Therapy. <https://doi.org/10.1080/08952833.2026.2639235>

12. Urbaeva, J. (2019) "Opportunity, social mobility, and women's views on gender roles in Central Asia", Social Work, 64(3), pp. 207-215. <https://doi.org/10.1093/sw/swz011>

13. Weber, M. (1978) Economy and society: An outline of interpretive sociology. Edited by G. Roth and C. Wittich. Berkeley: University of California Press.

14. West, C. and Zimmerman, D.H. (1987) "Doing gender", Gender & Society, 1(2), pp. 125-151. <https://doi.org/10.1177/0891243287001002002>

15. Yoo, J. (2022) "Gender role ideology, work-family conflict, family-work conflict, and marital satisfaction among Korean dual-earner couples", Journal of Family Issues, 43(6), pp. 1520-1535. <https://doi.org/10.1177/0192513X211026966>

16. Yoon, S.-Y. and Park, H. (2025) "Gender-role attitudes and marriage desires among never-married adults in South Korea", Journal of Marriage and Family, 87(5), pp. 2167-2177. <https://doi.org/10.1111/jomf.13114>

Авторлар туралы мәлімет

Иманқұл А.Б. – хат-хабар авторы, «Қазақстандық қоғамдық даму институты» КеАҚ Отбасылық саясат бөлімінің басшысы, Астана, Қазақстан

Столярова Э.О. – әлеуметтану ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, «Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті» КеАҚ, Өскемен, Қазақстан

Аубакирова Ж.С. – тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, «Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті» КеАҚ, Өскемен, Қазақстан

Сведения об авторах

Иманқұл А.Б. – автор для корреспонденции, руководитель отдела семейной политики НАО «Казахстанский институт общественного развития», Астана, Казахстан

Столярова Э.О. – кандидат социологических наук, ассоциированный профессор, НАО «Восточно-Казахстанский технический университет им. Д. Серикбаева», Усть-Каменогорск, Казахстан

Аубакирова Ж.С. – кандидат исторических наук, ассоциированный профессор, НАО «Восточно-Казахстанский технический университет им. Д. Серикбаева», Усть-Каменогорск, Казахстан

Information about the authors

Imankul A.B. – corresponding author, Head of the Family Policy Department, NJSC “Kazakhstan Institute for Public Development”, Astana, Kazakhstan

Stolyarova E.O. – Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor, NJSC “D. Serikbayev East Kazakhstan Technical University”, Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan

Aubakirova Zh.S. – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, NJSC “D. Serikbayev East Kazakhstan Technical University”, Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan